

Wojciech Przychodzeń

Akademia Leona Koźmińskiego – Warszawa

Czynniki warunkujące napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce

Streszczenie

W artykule dokonano analizy głównych czynników warunkujących napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) w Polsce. Otrzymane rezultaty potwierdzają, że Polska jest pod tym względem liderem w Europie Środkowo-Wschodniej. Jest to przede wszystkim spowodowane korzystnymi uwarunkowaniami czynników tradycyjnych, jak stabilna sytuacja polityczno-prawna, chłonny rynek wewnętrzny, dynamiczny wzrost gospodarczy, duży potencjał rynku pracy, znaczący stopień rozwoju rynku finansowego, stabilność kursu walutowego i niskie płacowe koszty pracy. Pomimo to, w celu zachowania pozycji lidera w Europie Środkowo-Wschodniej i atrakcyjnej lokalizacji w ujęciu globalnym, konieczna staje się poprawa sytuacji w Polsce w zakresie uwarunkowań składających się na klimat inwestycyjny. Dotyczy to zwłaszcza poprawy spójności przepisów prawnych, wzrostu efektywności procedur administracyjnych związanych z zakładaniem działalności gospodarczej oraz ograniczenia klina podatkowego.

Słowa kluczowe: zagraniczne inwestycje bezpośrednie, klimat inwestycyjny, czynniki warunkujące napływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich

Kody JEL: H54, O16, P33

Wprowadzenie

Inwestycje zagraniczne to jedna z form międzynarodowego transferu kapitału, definiowanej w szerokim ujęciu jako ruch kapitału odnotowany w bilansie płatniczym¹. Przyjmują one dwie podstawowe formy: inwestycji bezpośrednich (BIZ) i inwestycji portfelowych.

Pierwsza z nich jest najbardziej zaawansowanym sposobem wejścia na rynki zagraniczne. Wiąże się z uzyskaniem trwałego wpływu na działalność przedsiębiorstwa w innym kraju, co warunkowane jest posiadaniem efektywnego wpływu na podejmowane przezeń decyzje. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne są zatem specyficzną transakcją zachodzącą jednocześnie na trzech płaszczyznach: międzynarodowego transferu kapitału finansowego, doświadczenia zarządzania i wiedzy technologicznej oraz przedsiębiorczości². Kapitał finansowy stanowi jedynie instrument umożliwiający przemieszczanie się przez granice czynników produkcji. Dopiero w połączeniu z odpowiednią strategią i wiedzą zarządczą, stanowi klucz do wykorzystania przewag konkurencyjnych na rynkach zagranicznych.

Drugą formą przepływu kapitału finansowego w celu wejścia na rynki obce są inwestycje portfelowe. Polegają one na zakupie papierów wartościowych emitowanych przez

¹ P. Kenen, *The International Economy*, Cambridge University Press, Cambridge 1994, s. 169-170.

² P. Krugman, M. Obstfeld, *International Economics. Theory and Policy*, Addison-Wesley, New York 2000, s. 169-171.

podmioty gospodarcze, bez chęci bezpośredniego zaangażowania się w zarządzanie nimi. Brak dążenia do sprawowania kontroli stanowi najważniejszą różnicę pomiędzy inwestycjami portfelowymi a bezpośrednimi. Głównym celem portfelowych przepływów finansowych jest dywersyfikacja portfela inwestycyjnego zmierzająca do ograniczenia ryzyka przy jednoczesnym osiągnięciu akceptowalnej stopy zwrotu.

Skutki napływu inwestycji zagranicznych mogą być z punktu widzenia kraju je przyjmującego zarówno pozytywne, jak i negatywne³. Do najistotniejszych pozytywnych skutków zaliczyć należy: zwiększenie zasobów dostępnego kapitału i wielkości produkcji; zwiększenie produktywności czynników wytwórczych i stopnia ich wykorzystania; rozszerzenie dostępu do rynków zagranicznych i intensyfikacja współpracy międzynarodowej; napływ nowych technologii, wiedzy menadżerskiej i umiejętności zarządczych. Negatywne efekty związane są przede wszystkim z: eliminacją części rodzimych producentów z rynku; degradacją środowiska naturalnego (transfer tzw. „brudnych” technologii); ograniczeniem konkurencji (w sytuacji, gdy inwestor zagraniczny posiada pozycję monopolistyczną); ucieczką kapitału portfelowego w przypadku wystąpienia kryzysów finansowych i gospodarczych.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce w latach 1990-2011

Na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku nastąpiła w Polsce, powiązana z nabierającym tempa procesem transformacji ustrojowej, liberalizacja przepływów kapitałowych. Polska gospodarka stopniowo zajmowała należne miejsce w ramach światowego systemu finansowego. Wiązało się to z bardzo szybkim wzrostem zainteresowania polskim rynkiem wewnętrznym ze strony inwestorów zagranicznych. Początkowo napływający kapitał stanowiły głównie inwestycje portfelowe, ale stopniowo nowe regulacje prawne, system ulg i zwolnień oraz stabilizująca się szybko sytuacja polityczna i gospodarcza przyciągały coraz więcej inwestycji bezpośrednich.

Napływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich do Polski w latach 1990-2011 został przedstawiony na wykresie 1. Na koniec 2011 roku łączna skumulowana wartość BIZ wyniosła prawie 174 mld dolarów. W ciągu ostatnich 21 lat zwiększyła się ona ponad 1776 razy. Polska jest pod tym względem liderem w Europie Środkowo-Wschodniej.

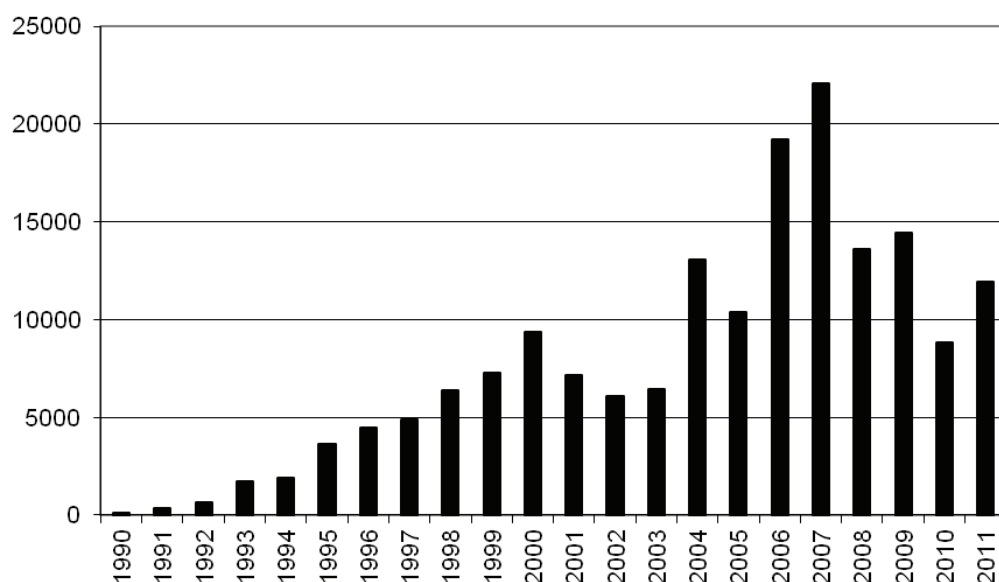
Napływ BIZ do Polski wykazywał w badanym okresie zmienną dynamikę. W latach 1991-1995 średnioroczna stopa wzrostu BIZ wyniosła prawie 131%. Następnie w latach 1996-2000 zmniejszyła się do około 21%. Warto zaznaczyć, że w okresie 1991-2000 następował nieprzerwany wzrost strumienia inwestycji bezpośrednich. Powyższej tendencji sprzyjała dobra koniunktura gospodarcza oraz zwiększające się przychody z tytułu prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Sytuacja uległa gwałtownej zmianie w latach 2001-2002, kiedy to zahamowanie prywatyzacji i osłabienie koniunktury w Polsce i na świecie przyczyniły się do bezwzględnego spadku BIZ. W latach 2003-2007 odnotowano bardzo

³ R. Lipsey, *Home and Host Country Effects of FDI*, (w:) R. Baldwin, L. Winters (eds.), *Challenges to Globalization*, Chicago University Press, Chicago 2004, s. 333-382; B. Aitken, A. Harrison, *Do Domestic Firms Benefit from Direct Foreign Investment? Evidence from Venezuela*, "American Economic Review" 1999, Vol. 89, No. 3, s. 605-618; J. Konings, *The effects of foreign direct investment on domestic firms. Evidence from firm-level panel data in emerging economies*, "Economics of Transition" 2001, Vol. 9, No. 3, s. 619-633; J. Damijan, M. Knell, B. Majcen, M. Rojec, *The role of FDI, R&D accumulation and trade in transferring technology to transition countries: evidence from firm panel data for eight transition countries*, "Economic Systems" 2003, Vol. 27, No. 2, s. 189-204.

wysoki poziom napływu zagranicznych inwestycji bezpośrednich, związany w dużej mierze z akcesją Polski do UE oraz szybkim tempem wzrostu gospodarczego. Obecny globalny kryzys finansowy w przypadku polskiej gospodarki dał o sobie znać z pełną siłą dwukrotnie – na przełomie lat 2008 i 2009 oraz 2010 i 2011, co skutkowało spadkiem BIZ w latach 2008 i 2010 o około 32%. Rok 2011 to ponowny, silny wzrost napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych o ponad 35%, związany z dobrymi wynikami makroekonomicznymi polskiej gospodarki, a co za tym idzie ze sprzyjającym klimatem inwestycyjnym.

Wykres 1

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce w latach 1990-2009 (w mln USD)

Źródło: obliczenia własne na podstawie: *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce*, NBP, Warszawa, różne lata; *Lista Największych Inwestorów Zagranicznych w Polsce*, Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych, Warszawa, różne lata; *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, GUS, Warszawa, różne lata.

Działalność firm z kapitałem zagranicznym w Polsce w całym badanym okresie pozytywnie oddziaływała na zatrudnienie w gospodarce. Liczba osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego zwiększyła się z ponad 100 tys. osób w roku 1991 do prawie 1,5 mln w roku 2010⁴. Pozytywnie należy również ocenić wpływ inwestycji zagranicznych na wydajność pracy, która w przedsiębiorstwach z udziałem zagranicznych inwestorów jest kilkukrotnie większa aniżeli w przedsiębiorstwach z kapitałem wyłącznie polskim⁵. BIZ oddziaływały również pozytywnie na konkurencyjność polskiego eksportu

⁴ *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2010 roku*, GUS, Warszawa 2011.

⁵ M. Jakubiak, K. Rybiński, M. Weresa, *Rola inwestycji zagranicznych w gospodarce*, „Zeszyty BRE Bank – CASE” 2002, nr 62, s. 27-33.

w badanym okresie. Działo się tak na skutek transferu nowoczesnych technologii oraz wiedzy i umiejętności menadżerskich.

Czynniki warunkujące napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych

Analiza literatury przedmiotu dotyczącej czynników warunkujących podejmowanie zagranicznych inwestycji bezpośrednich ukazuje bogactwo i różnorodność czynników wpływających na decyzje wyboru kraju ich lokalizacji. Do najważniejszych z nich zaliczyć należy przede wszystkim⁶: konkurencyjne ceny czynników wytwórczych, dostęp do stabilnego i chłonnego rynku zbytu, możliwość wykorzystania taniej siły roboczej, niskie stawki podatku od prowadzenia działalności gospodarczej i innych obciążeń fiskalnych, łatwy dostęp do tanich surowców, stopień rozwoju rynku finansowego, stabilność kursu walutowego państwa przyjmującego.

Obok wymienionych czynników tradycyjnych, w XXI wieku coraz większego znaczenia nabierają działania administracji centralnej i lokalnej przyjmującej zagraniczne inwestycje bezpośrednie, zachęcające bądź zniechęcające potencjalnych inwestorów do lokowania środków finansowych w danym kraju⁷. Składają się one na tzw. klimat inwestycyjny i obejmują w szczególności⁸: infrastrukturę, jakość szeroko pojętego ładu instytucjonalnego, stabilność norm prawnych, łatwość i przejrzystość procedur administracyjnych związanych z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej, jakość kapitału ludzkiego, efektywność administracji publicznej, stabilność polityczną.

Mimo dużego znaczenia czynników wewnętrznych związanych z sytuacją ekonomiczną, społeczną, polityczną czy prawną w danym kraju, atrakcyjność inwestycyjną należy rozpatrywać w szerszym kontekście makroekonomicznym. Pojedyncza gospodarka jest częścią regionu, uczestnikiem różnych związków gospodarczo-politycznych, czy składową rynku globalnego. Wydarzenia zachodzące w ich ramach mają zarówno bezpośrednie, jak i pośrednie przełożenie na sytuację w danym kraju, a co za tym idzie – na atrakcyjność dla potencjalnych inwestorów zagranicznych.

Atrakcyjność inwestycyjna polskiej gospodarki – szanse i zagrożenia

Polska gospodarka jest postrzegana jako kraj ze stabilną sytuacją polityczno-prawną. Według ostatnich badań prawie trzy czwarte (73%) zagranicznych firm inwestujących w naszym kraju oceniło ją jako dobrą lub bardzo dobrą⁹. Niebagatelne znaczenie ma przy-

⁶ K. Przybylska, *Klimat inwestycyjny w kraju goszczącym zagranicznych inwestorów*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Bochni” 2008, nr 7, s. 53-79; B. Blonigen, *A Review of the Empirical Literature on FDI Determinants*, „Atlantic Economic Journal” 2005, Vol. 33, s. 383-403.

⁷ J. Witkowska, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Europie Środkowo-Wschodniej. Próba interpretacji na gruncie teorii bezpośrednich inwestycji zagranicznych i teorii integracji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1996.

⁸ V. Benacek, M. Gronicki, D. Holland, M. Sass, *The Determinants and Impact of Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe: A comparison of survey and econometric evidence*, „Journal of United Nations” 2000, Vol. 9, No. 3, s. 163-212; D. North, *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge University Press, New York 1990; A. Shleifer, *The Regulation of Entry*, „Quarterly Journal of Economics” 2002, Vol. 117, s. 1-37.

⁹ *Klimat inwestycyjny w Polsce w 2011 roku*, PAIIIZ, Warszawa 2011.

należność do Unii Europejskiej (UE). Polska jest również jednym z liderów w Europie Środkowo-Wschodniej, jeżeli chodzi o skalę zaawansowania zapoczątkowanych ponad 22 lata temu przekształceń systemowych¹⁰.

Wielkość rynku kraju goszczącego ma szczególne znaczenie w przypadku zagranicznych inwestycji bezpośrednich poszukujących rynku zbytu. Pod tym względem polska gospodarka charakteryzuje się dużą atrakcyjnością, stwarza doskonale warunki dla sprzedaży wytwarzanych towarów i usług. Również konsumpcja wewnętrzna, pomimo odczuwalnego globalnego kryzysu finansowego, utrzymuje się na wysokim, stabilnym poziomie. Inwestowanie środków w Polsce gwarantuje dostęp do rynku regionalnego. Z jednej strony, położenie kraju w centrum Europy, na przecięciu ważnych szlaków komunikacyjnych ułatwia wejście na rynki Europy Wschodniej. Z drugiej strony, uruchomienie działalności produkcyjnej w Polsce stwarza możliwość objęcia swoim zasięgiem mieszkańców całej Unii Europejskiej.

Dynamiczny wzrost gospodarczy i stabilizacja systemu ekonomicznego w naszym kraju oraz korzystne perspektywy rozwoju w długim horyzoncie czasowym stwarzają doskonale warunki dla przyjmowania inwestycji zagranicznych. Produkt krajowy brutto Polski – największej gospodarki spośród nowych krajów członkowskich UE – w 2011 roku wyniósł około 195% wartości z 1989 roku. Pomijając Chiny, Wietnam i Turkmenistan, jest to najlepszy wynik wśród krajów posocjalistycznych. Co więcej, polska gospodarka charakteryzuje się w ostatnich latach zadziwiająco dużym stopniem odporności na obecny kryzys finansowy i jako jedna z niewielu na świecie – nieprzerwanym, dodatnim tempem wzrostu gospodarczego.

Polska wyróżnia się także wśród innych krajów wysokim potencjałem rynku pracy. Siła robocza charakteryzuje się w miarę wysokim poziomem kwalifikacji, które wzmacniane są stale podnoszonym wykształceniem. Jest to efekt boomu edukacyjnego. W 2009 roku aż 30% osób w przedziale wiekowym od 20 do 29 lat w Polsce studiowało, przy średniej dla krajów członkowskich Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) wynoszącej 25%¹¹. Ponadto Polska charakteryzuje się relatywnie niskim, w stosunku do innych krajów na podobnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, poziomem bezrobocia, który na początku 2011 roku wyniósł około 10,1%¹². Był to wynik tylko nieznacznie gorszy od średniej dla całej Unii Europejskiej. Dogodne warunki dla lokowania zagranicznych inwestycji stwarza również stały wzrost wydajności pracy w przemyśle mierzonej produkcją sprzedaną na jednego zatrudnionego¹³. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w 2010 roku w sektorze przedsiębiorstw stanowiło jedynie około 37% średniej dla wszystkich 27 państw członkowskich UE¹⁴, co świadczy o tym, że Polska jest postrzegana jako kraj o „taniej sile roboczej”

Ważną rolę wśród uwarunkowań zagranicznych inwestycji bezpośrednich odgrywa stopień rozwoju rynku finansowego kraju goszczącego. Dzieje się tak, ponieważ większość BIZ jest częściowo finansowana przy współudziale środków finansowych z rynku docelowego. Również pod tym względem polska gospodarka wypada bardzo korzystnie. Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie jest największą giełdą regionu Europy Środkowo-

¹⁰ *Transition Report 2011*, European Bank for Reconstruction and Development, London 2011.

¹¹ *Students enrolled by age*, OECD, Paris 2010.

¹² *Unemployment statistics*, Eurostat, Brussels 2012.

¹³ *Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju*, GUS, Warszawa, różne lata.

¹⁴ *Average gross annual earnings in industry and services*, Eurostat, Brussels 2011.

Wschodniej i jednym z najdynamiczniej rozwijających się rynków kapitałowych w Europie. Od 2006 roku jest w czołówce giełd europejskich pod względem liczby i wartości debiutów. W 2009 roku warszawska giełda zajęła pod tym względem, według danych Światowej Federacji Giełd Papierów Wartościowych (WFE), pierwsze miejsce wśród wszystkich europejskich rynków giełdowych, a w roku 2010, zarówno pod względem liczby jak i wartości debiutów, była drugim rynkiem w Europie¹⁵. Również z punktu widzenia stabilności kursu walutowego polska gospodarka prezentuje się dla zagranicznych inwestorów atrakcyjnie. Kurs złotego w ostatnich kilku latach jest stabilny, co znacząco ogranicza ryzyko inwestycyjne i przyczynia się do wzrostu zaufania do gospodarki.

Polska gospodarka charakteryzuje się również w miarę niską stawką podatku od prowadzenia działalności gospodarczej, wynoszącą 19%. Średnia dla państw OECD wynosiła w 2011 roku około 23,6%.

Opisane powyżej czynniki tradycyjne decydują o silnej pozycji Polski jako miejsca potencjalnej lokalizacji dla bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Przyczyniły się one w znacznej mierze do dużego natężenia obecności międzynarodowych koncernów w naszym kraju. W ostatnim rankingu sporządzonym przez CB Richard Ellis w 2011 roku, Warszawa zajęła pod tym względem 5. miejsce w Europie i 12. na świecie. W stolicy Polski działa 150 z 280 firm uznanych za najbardziej międzynarodowe¹⁶. Silna obecność koncernów globalnych ma również duże znaczenie dla wielkości napływu potencjalnych BIZ – ich partnerzy biznesowi mogą dzięki temu sami zainteresować się możliwością wejścia na nasz rynek. Mimo to Polska nadal zajmuje odległe miejsca w rankingach sporządzanych corocznie przez Bank Światowy i Fundację Heritage, dotyczących łatwości prowadzenia działalności gospodarczej i wolności gospodarczej. W pierwszym przypadku nasz kraj zajął w 2011 roku 63. miejsce na 183 notowane kraje¹⁷, w drugim odpowiednio 64. na 179¹⁸. Przyczyny leżą głównie po stronie czynników związanych z szeroko pojętym klimatem inwestycyjnym, w szczególności słabej infrastrukturze, niskiej jasności i spójności przepisów prawnych, zawilości procedur administracyjnych i pozaadministracyjnych związanych z zakładaniem działalności gospodarczej oraz wysokich pozapłacowych kosztów pracy.

Pojęcie infrastruktury wywodzi się od łacińskiego źródłosłowa (*infra i structura*), wskazującego, że stanowi ona podstawę danego układu. Ma ono na celu podkreślenie, iż chodzi przede wszystkim o obiekty, urządzenia i instytucje, które postrzegane są jako fundament istnienia, rozwoju i prawidłowego funkcjonowania jakiegoś fragmentu systemu społecznego lub gospodarki jako całości¹⁹. Z punktu widzenia zagranicznych inwestycji bezpośrednich szczególnego znaczenia nabiera przede wszystkim infrastruktura techniczna, związana z transportem (drogowa, kolejowa, lotnicza, morska, rzeczna) i zaopatrzeniem w podstawowe media (prąd, gaz, wodę, usuwanie odpadów, telekomunikację itp.).

Infrastruktura techniczna w Polsce jest poddawana ciągłym ulepszeniom dzięki silnemu wsparciu ze strony funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. W 2008 roku ich alokacja była rekordowa i wynosiła około 22% produktu krajowego brutto (PKB). Mimo to nasz kraj nadal wypada bardzo słabo pod tym względem w porównaniach międzynarodowych.

¹⁵ World Federation of Exchanges Annual Report 2010, WFE, Paris 2010.

¹⁶ Global Office Locations Report 2011, CB Richard Ellis, London 2011.

¹⁷ Doing Business 2011, World Bank, Washington 2011.

¹⁸ Index of Economic Freedom 2011, Heritage Foundation, Washington 2011.

¹⁹ M. Ratajczak, *Infrastruktura w gospodarce rynkowej*, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 1999, s. 11.

W szczególności dotyczy to infrastruktury drogowej i kolejowej. Na koniec 2010 roku w Polsce znajdowało się w użytku jedynie 857 km autostrad, przy średniej dla 27 państw członkowskich UE wynoszącej 2409 km²⁰. Infrastruktura drogowa jest również systematycznie najgorzej ocenianym elementem infrastruktury w badaniach opinii zagranicznych inwestorów. W 2011 roku oceniało ją jako dobrą lub bardzo dobrą jedynie 11% respondentów, podczas gdy ocenę złą lub bardzo złą wystawiło aż 65% z nich²¹. Warto jednak zwrócić uwagę, że na przestrzeni ostatnich pięciu lat ocena tego problemu wzrastała w miarę systematycznie. Niewiele lepiej oceniony został transport kolejowy w Polsce. Co prawda Polska znajduje się na jednym z czołowych miejsc w UE jeżeli chodzi o całkowitą długość linii kolejowych, jednak tylko nieco ponad 5% z nich było w 2010 roku przystosowanych do dużych prędkości. Średnia dla Wspólnoty Europejskiej wyniosła w tym samym czasie aż 69%²².

Sytuacja w zakresie zaopatrzenia w podstawowe media wygląda zdecydowanie lepiej, choć również w tym obszarze niezbędne są dalsze ulepszenia. W większości przypadków Polska plasuje się na średnim poziomie unijnym. Znajduje to również swoje odzwierciedlenie w ocenach inwestorów zagranicznych. Ponad połowa badanych (55%) oceniła w 2011 roku istniejącą infrastrukturę telekomunikacyjną jako dobrą, a dalsze 13% jako bardzo dobrą. Infrastruktura w zakresie mediów została oceniona podobnie – 41% ocen dobrych i 6% bardzo dobrych²³.

Przepisy prawne kraju goszczącego zagraniczne inwestycje powinny być przejrzyste i jednoznaczne. Jedynie wówczas stanowią one dodatkowy bodziec przyciągający kapitał – brak możliwości manipulacji znacząco upraszcza i skraca procedury administracyjne, jednocześnie ograniczając ryzyko wystąpienia korupcji i nadużycia władzy. Przejrzyste przepisy prawne regulujące szeroko pojęty obrót gospodarczy przyczyniają się również do znaczących oszczędności w sektorze przedsiębiorstw, związanych z ograniczeniem czasu niezbędnego do uregulowania kwestii administracyjnych związanych z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej.

Niestety, przepisy prawne w Polsce są oceniane przez inwestorów, zarówno krajowych, jak i zagranicznych, jako niespójne i zawile. W najnowszym rankingu Banku Światowego z 2010 roku oceniającym jakość obowiązujących przepisów prawnych promujących rozwój sektora prywatnego nasza gospodarka zajmuje dopiero 47. miejsce na 213 notowanych krajów²⁴. Pod tym względem wyprzedzamy jedynie 5 krajów UE. Jeszcze gorzej wygląda rzeczywistość jeżeli chodzi o efektywność egzekwowalności obowiązującego prawa. W tym obszarze Polska zajmuje odległe 67. miejsce. Pośród pozostałych członków Wspólnoty Europejskiej sytuacja wygląda pod tym względem gorzej jedynie w Grecji, Włoszech, Bułgarii i Rumunii.

Wymienione mankamenty znacząco wydłużają proces zakładania działalności gospodarczej. Średni czas niezbędny na załatwienie wszystkich procedur w tym zakresie wynosił w Polsce w 2011 roku, według szacunków Banku Światowego, aż 32 dni – 129. miejsce na 182 notowane kraje, ostatnie wśród państw członkowskich UE²⁵. Najgorzej wygląda sytu-

²⁰ *Road transport statistics*, Eurostat, Brussels 2012.

²¹ *Klimat inwestycyjny w...*, *op. cit.*

²² *Rail transport statistics*, Eurostat, Brussels 2012.

²³ *Klimat inwestycyjny w...*, *op. cit.*

²⁴ *World governance indicators*, World Bank, Washington 2011.

²⁵ *Time required to start a business*, World Bank, Washington 2012.

acja jeżeli chodzi o otrzymywanie pozwoleń na rozpoczęcie prac budowlanych, naliczanie oraz uiszczanie obciążeń podatkowych oraz ochronę praw własności.

Mimo zawłości procedur prawnych i niskiej efektywności procedur administracyjnych, postrzeganie poziomu korupcji wygląda w Polsce, w porównaniu z pozostałymi obszarami, w miarę dobrze, chociaż i w tym zakresie niezbędne są dalsze działania korygujące. Pod tym względem nasz kraj znajdował się w 2011 roku na 41. miejscu na 182 kraje na świecie²⁶. Jest to wynik na średnim poziomie UE i jeden z najlepszych pośród nowych państw członkowskich Wspólnoty, zaraz po Estonii i Słowenii. Polska jest również w ostatnich latach jednym z najbardziej efektywnie ograniczających korupcję państw świata.

Bardzo istotnym elementem klimatu inwestycyjnego są koszty zatrudnienia. Dzieli się one na dwie podstawowe grupy – koszty płacowe oraz koszty pozapłacowe. Jeżeli chodzi o pierwszą z nich, jak już o tym wspomniano, polska gospodarka prezentuje się bardzo atrakcyjnie. Odsetek zagranicznych inwestorów oceniających obszar kosztów płacowych zatrudnienia dobrze lub bardzo dobrze wyniósł w 2011 roku aż 64%. Niestety, jeżeli chodzi o drugą grupę – koszty pozapłacowe – sytuacja wygląda znacznie gorzej. Odsetek respondentów oceniający je w 2011 roku dobrze lub bardzo dobrze wyniósł jedynie 40%. W tym miejscu należy również podkreślić, że o ile koszty płacowe nie zostały w przeprowadzonym badaniu przez nikogo ocenione całkowicie negatywnie, to w przypadku kosztów pozapłacowych 7% uczestników wystawiło taką ocenę²⁷. Dzieje się tak przede wszystkim na skutek wysokich składek emerytalnych, rentowych, chorobowych, a także na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych. Składają się one na tzw. klin podatkowy. Według najnowszych danych Narodowego Banku Polskiego (NBP), pracownik zarabiający w 2010 roku w Polsce około 1000 złotych netto miesięcznie kosztuje faktycznie pracodawcę ponad 1820 złotych miesięcznie²⁸. Klin podatkowy wynosił zatem około 45%, przy średniej dla krajów OECD w wysokości 34,9% w tym samym okresie²⁹. Tak wysokie pozapłacowe koszty pracy są przede wszystkim wynikiem istnienia szerokiej możliwości wcześniejszego przechodzenia na emeryturę, które kosztują budżet państwa ponad 20 mld złotych rocznie, niskiego wskaźnika aktywności zawodowej osób po 50. roku życia, wynoszącego w 2010 roku zaledwie 32,1%³⁰, oraz rozbudowanego systemu transferów socjalnych, zwiększającego pozapłacowe dochody ludności. Wszystko to powoduje, że dystans dzielący koszty płacowe i pozapłacowe pracy w opiniach inwestorów zagranicznych jest cały czas znaczący – koszty płacowe oceniane są znacząco lepiej niż pozapłacowe³¹.

Wnioski i rekomendacje

Opracowanie zostało poświęcone analizie głównych czynników warunkujących napływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich do Polski. Na koniec 2011 roku łączna skumulowana wartość BIZ wyniosła prawie 174 mld dolarów. W ciągu ostatnich 21 lat zwiększyła

²⁶ *Corruption perception index*, Heritage Foundation, Washington 2012.

²⁷ *Klimat inwestycyjny w...*, op. cit.

²⁸ *Biuletyn Informacyjny*, NBP, Warszawa 2011.

²⁹ *OECD tax database*, OECD, Paris 2011.

³⁰ *Labor Market Statistics*, Eurostat, Brussels 2011.

³¹ *Klimat inwestycyjny w...*, op. cit.

się ona ponad 1976 razy. Polska jest pod tym względem liderem w Europie Środkowo-Wschodniej.

Duża atrakcyjność inwestycyjna naszego kraju i silna pozycja w regionie jest spowodowana przede wszystkim korzystnymi uwarunkowaniami w zakresie czynników tradycyjnych. Szczególnie wysoko należy tutaj ocenić stabilną sytuacją polityczno-prawną, chłonny rynek wewnętrzny, dynamiczny wzrost gospodarczy, potencjał rynku pracy, stopień rozwoju rynku finansowego, stabilność kursu walutowego, niskie płacowe koszty pracy i niską stawkę podatku od prowadzenia działalności gospodarczej.

Znaczenie wymienionych powyżej tradycyjnych przewag lokacyjnych ulega jednak w XXI wieku stopniowemu zmniejszeniu na rzecz uwarunkowań składających się na klimat inwestycyjny. Pod tym względem polska gospodarka wypada w porównaniach międzynarodowych dość słabo. W szczególności dotyczy to słabej infrastruktury drogowej i kolejowej, niskiej jasności i spójności przepisów prawnych, zawłości procedur administracyjnych i pozaadministracyjnych związanych z zakładaniem działalności gospodarczej oraz wysokich pozapłacowych kosztów pracy.

Bez znaczącej poprawy sytuacji w wymienionych powyżej obszarach bardzo trudno będzie zachować Polsce pozycję lidera w Europie Środkowo-Wschodniej i atrakcyjnej lokalizacji w ujęciu globalnym jeżeli chodzi o napływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Dotyczy to zwłaszcza poprawy spójności przepisów prawnych, wzrostu efektywności procedur administracyjnych oraz ograniczenia klina podatkowego. W przeciwieństwie do infrastruktury drogowej i kolejowej, progres w tych dziedzinach może zostać osiągnięty w relatywnie krótkim czasie i bez znaczących nakładów finansowych. Wymagać to jednak będzie odpowiedniej woli politycznej, wprowadzenia konstruktywnych rozwiązań legislacyjnych oraz umiejętnego korzystania z najlepszych międzynarodowych praktyk w tym zakresie.

Bibliografia

- Aitken B., Harrison A., *Do Domestic Firms Benefit from Direct Foreign Investment? Evidence from Venezuela*, "American Economic Review" 1999, Vol. 89, No. 3.
- Average gross annual earnings in industry and services*, Eurostat, Brussels 2011.
- Benacek V., Gronicki M., Holland D., Sass M., *The Determinants and Impact of Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe: A comparison of survey and econometric evidence*, "Journal of United Nations" 2000, Vol. 9, No. 3.
- Biuletyn Informacyjny*, NBP, Warszawa 2011.
- Bloningen B., *A Review of the Empirical Literature on FDI Determinants*, "Atlantic Economic Journal" 2005, Vol. 33.
- Corruption perception index*, Heritage Foundation, Washington 2012.
- Damijan J., Knell M., Majcen B., Rojec M., *The role of FDI, R&D accumulation and trade in transferring technology to transition countries: evidence from firm panel data for eight transition countries*, "Economic Systems" 2003, Vol. 27, No. 2.
- Doing Business 2011*, World Bank, Washington 2011.
- Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2010 roku*, GUS, Warszawa 2011.
- Global Office Locations Report 2011*, CB Richard Ellis, London 2011.

- Index of Economic Freedom 2011*, Heritage Foundation, Washington 2011.
- Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju*, GUS, Warszawa, różne lata.
- Jakubiak M., Rybiński K., Weresa M., *Rola inwestycji zagranicznych w gospodarce*, „Zeszyty BRE Bank – CASE” 2002, nr 62.
- Kenen P., *The International Economy*, Cambridge University Press, Cambridge 1994.
- Klimat inwestycyjny w Polsce w 2011 roku*, PAiIZ, Warszawa 2011.
- Krugman P., Obstfeld M., *International Economics. Theory and Policy*, Addison-Wesley, New York 2000.
- Konings J., *The effects of foreign direct investment on domestic firms. Evidence from firm-level panel data in emerging economies*, „Economics of Transition” 2001, Vol. 9, No. 3.
- Labor Market Statistics*, Eurostat, Brussels 2011.
- Lipsey R., *Home and Host Country Effects of FDI*, (w:) Baldwin R., Winters L. (eds.), *Challenges to Globalization*, Chicago University Press, Chicago 2004.
- North D., *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge University Press, New York 1990.
- OECD tax database*, OECD, Paris 2011.
- Przybylska K., *Klimat inwestycyjny w kraju goszczącym zagranicznych inwestorów*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Bochni” 2008, nr 7.
- Rail transport statistics*, Eurostat, Brussels 2012.
- Ratajczak M., *Infrastruktura w gospodarce rynkowej*, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 1999.
- Road transport statistics*, Eurostat, Brussels 2012.
- Shleifer A., *The Regulation of Entry*, „Quarterly Journal of Economics” 2002, Vol. 117.
- Students enrolled by age*, OECD, Paris 2010.
- Time required to start a business*, World Bank, Washington 2012.
- Transition Report 2011*, European Bank for Reconstruction and Development, London 2011.
- Unemployment statistics*, Eurostat, Brussels 2012.
- Witkowska J., *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Europie Środkowo-Wschodniej. Próba interpretacji na gruncie teorii bezpośrednich inwestycji zagranicznych i teorii integracji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1996.
- World Federation of Exchanges Annual Report 2010*, WFE, Paris 2010.
- World governance indicators*, World Bank, Washington 2011.

Factors Determining Inflow of Foreign Direct Investment in Poland

Summary

In his article, the author carried out an analysis of the main factors determining inflow of foreign direct investment (FDI) in Poland. The obtained results confirm that Poland is in these terms a leader in Central and Eastern Europe. This is caused first of all, by favourable conditions of the traditional factors such as the stable political and legal situation, absorptive internal market, dynamic economic growth, large labour market potential, considerable degree of financial market development, stability of exchange rate and low wage labour costs. Despite that, in order to retain the position of leader in Central and Eastern Europe and attractive locality in global terms, there is the need to improve the

situation in Poland as regards the determinants comprising the investment climate. This particularly concerns improvement of consistency of legal regulations, growth of effectiveness of the administrative procedures related to starting up business activity and reduction of the tax wedge.

Key words: foreign direct investment, investment climate, factors determining inflow of foreign direct investment.

JEL codes: H54, O16, P33

Факторы, обуславливающие приток прямых зарубежных инвестиций в Польше

Резюме

В статье провели анализ основных факторов, обуславливающих приток прямых зарубежных инвестиций (ПЗИ) в Польше. Полученные результаты подтверждают, что Польша является в этом отношении лидером в Центрально-Восточной Европе. Это прежде всего вызвано благоприятными обусловленностями традиционных факторов, таких как стабильное политико-правовое положение, емкий внутренний рынок, динамичный экономический рост, большой потенциал рынка рабочей силы, значительная степень развития финансового рынка, стабильный валютный курс и низкие издержки труда по его оплате. Несмотря на это, для удержания позиции лидера в Центрально-Восточной Европе и привлекательного положения в глобальном выражении необходимым становится улучшение положения в Польше в отношении обусловленностей, составляющих инвестиционный климат. Это, в особенности, касается улучшения последовательности правовых положений, роста эффективности административных процедур, связанных с приступлением к осуществлению экономической деятельности, и ограничения налогового клина.

Ключевые слова: прямые зарубежные инвестиции, инвестиционный климат; факторы, обуславливающие приток прямых зарубежных инвестиций.

Коды JEL: H54, O16, P33